

09 „EKOZNAČENÍ“ V ČR: CO NÁM ŘÍKAJÍ ZNAČKY NA VÝROBCÍCH?

Na obalech výrobků lze nalézt množství různých značek, které mají spotřebitele motivovat k „odpovědnějšímu“ nakupování. Jedná se typicky o značky, které deklarují nižší dopady na životní prostředí, udržitelné nakládání s přírodními zdroji, či férové pracovní podmínky. V textu najdete přehled ekoznaček používaných v České republice.

1. O CO JDE?

Pro typ značení – které otevřeně deklaruje environmentálně příznivé vlastnosti výrobků nebo jejich pozitivní dopad na sociální prostředí a je tak nástrojem společenské odpovědnosti firem, jež takové výrobky produkují – v tomto textu používáme všeobecný termín „**ekoznačení**“.

Jednou z podskupin „ekoznačení“ je takzvané „**environmentální značení**“, což je v ČR státem podporovaný přístup dobrovolného značení produktů – tj. výrobků či služeb – se specifickým zaměřením na dopady na životní prostředí. Tento typ značení je zajišťován státními institucemi, nevládními organizacemi či profesními sdruženími a slouží jako podpora informovanosti podniků mezi sebou (business-to-business, B2B komunikace) a také mezi podniky a spotřebiteli (business-to-consumer, B2C komunikace). **V ČR existují tři standardizované typy environmentálního značení:**

- **Ekoznačky** (typ I, angl. eco-labeling) jsou udělovány výrobkům splňujícím předem stanovená environmentální kritéria a řadí se mezi ně např. certifikace „Ekologicky šetrný výrobek“, „Produkt ekologického zemědělství – BIO“, „Forestry Stewardship Council – FSC“, atp. Tyto značky jsou vždy nezávisle ověřeny třetí stranou.
- **Vlastní environmentální tvrzení** (typ II) je označením na obalu, které je deklarované výrobcem bez certifikace třetí stranou, ale toto tvrzení musí být ověřitelné – například „biologicky degradovatelný“, „recyklovatelný“, atp.
- **Environmentální prohlášení o produktu** (typ III, angl. EPD – Environmental Product Declaration) poskytuje komplexní informace o dopadu produktu na životní prostředí v celém životním cyklu a využívá

kvantitativní metodu posuzování životního cyklu (LCA). Výsledkem je dokument obsahující environmentální prohlášení o produktu, který však nachází využití zejména v komunikaci na úrovni organizací (B2B komunikace). Je vždy ověřen třetí stranou. Speciální označení na obalech nebývá, protože prohlášení je pro běžného spotřebitele až příliš komplexní, než aby se dalo využít pro rozhodování při běžném nákupu.

- Spotřebitel se může setkat také se **značením, které se zabývá primárně férovostí k producentům a jejich zaměstnancům** a kde je šetrnost k životnímu prostředí zohledněna do menší míry. I takové značky v tomto textu zařazujeme mezi „ekoznačení“, protože jsou projevem společenské odpovědnosti producentů a usnadňují spotřebitelům výběr „odpovědnějších“ výrobků. Příkladem je například certifikace „Fair Trade“ – neboli Spravedlivý obchod.

2. KDE JE PROBLÉM?

Spotřebitel (či producent) je v současném ekonomickém systému oddělen od produkce výrobků (či vstupních materiálů), tzn. **často neví kde se výrobek vyrábí, jakým způsobem a jaké jsou s tím spojené negativní dopady na společnost** – ať už ve formě dopadů na životní prostředí (environmentální dopady) či pracovníky, kteří výrobky vyrábí (socio-ekonomické dopady).

Aby se spotřebitelé (a producenti) mohli ve svém výběru výrobků lépe orientovat – a v ideálním případě si volili výrobky (či materiály) s co nejmenším negativním dopadem na společnost – je **zapotřebí nějakou jednoduchou formou poskytnout informace o výrobku na jeho obalu**. Takové informace má poskytovat značení **v podobě různých grafických log**, která na první pohled ukazují, že daný výrobek splňuje určitá kritéria – environmentální a / nebo socio-ekonomická.

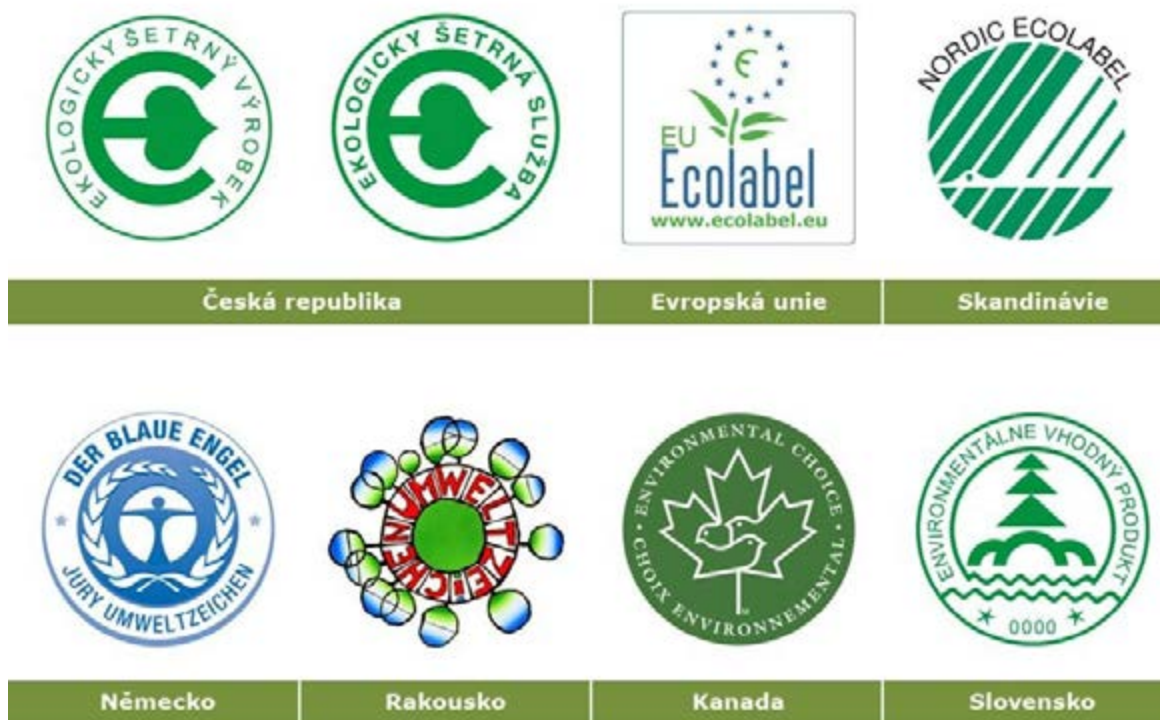
3. JAK SE NA PROBLÉM PŘIŠLO?

Počátek označování produktů s nižší zátěží na životní prostředí je spojen se **zvýšeným zájmem veřejnosti o stav životního prostředí zhruba od 70. let 20. století**. V důsledku tohoto zájmu si různé státní i nestátní organizace uvědomily potřebu informovat spotřebitele o vlastnostech spojených s dopady na životní prostředí přímo na obale produktů.

První program ekoznačení vznikl v roce 1978 ve Spolkové republice Německo – tzv. „Modrý anděl“ (Der Blaue Engel). Jako první nadnárodní program ekoznačení vznikla v roce 1989 „Severská ekoznačka“, tzv. „Severská labuť“ jako společný

program Norska, Švédska, Finska a Islandu. V roce 1997 se k němu připojilo i Dánsko. Podobné programy vznikly také v Japonsku, USA a řadě dalších zemí (viz obrázek 1).

V roce 1992 byl založen společný program ekoznačení Evropské unie – tzv. „Ekoznačka EU“. V roce 1994 vznikl český národní program se značkou tzv. „Ekologicky šetrný výrobek“ a od roku 2005 také „Ekologicky šetrná služba“.

Obrázek 1: Loga ekoznaček, která se používají v ČR, EU a dalších zemích. V ČR je možné se setkat na výrobcích s většinou těchto značek – záleží na dovozu ze zahraničí
Více viz [webové stránky CENIA](#) k ekoznačení.

4. PRAKTICKÉ VYUŽITÍ POJMU V SOUČASNOSTI

V tomto textu používáme pojem „**ekoznačení**“ **pro všechny značky, které spotřebitele vedou směrem k „odpovědnějšímu“ nakupování** – tj. značky zaměřující se na životní prostředí i dopady na pracovníky a v širším kontextu na celou společnost. Tento **pojem však není standardizován** a různé zájmové skupiny ho používají různě – někdy je vnímán striktně jako značky, které se zaměřují na nižší zátěž produktů na životní prostředí, jindy pak v širším kontextu společenské odpovědnosti, jako v tomto textu.

5. CO SE V TÉTO VĚCI DĚLÁ A CO MOHU UDĚLAT JÁ?

V ČR se spotřebitelé na obalech výrobků nejčastěji setkají s vlastními environmentálními tvrzeními výrobců a s několika ekoznačkami, které jsou založené převážně na kvalitativních kritériích environmentálního dopadu. Příklady nejběžnějších značek jsou uvedeny níže.

Pro komplexnější zhodnocení dopadů produktů na životní prostředí proběhla na úrovni **Evropské unie** v letech 2013-2016 pilotáž tzv. **environmentální stopy produktu** (angl. Product Environmental Footprint – PEF), během které byla vypracována a testována jednotná pravidla pro kvantitativní určení dopadu produktu na životní prostředí v různých produktových kategoriích pomocí metody posuzování životního cyklu (LCA). Zatím značení výrobků založené na tomto přístupu kvůli přílišné komplexnosti a metodologickým nedostatkům nebylo v EU zavedeno. Do budoucna však **lze předpokládat další rozvoj kvantitativních metod a s nimi spojených prohlášení a značení produktů a služeb.**

Spotřebitelé proto mohou být „odpovědnějšími“ tím, že se **seznámí s významem jednotlivých ekoznačení** a budou se jimi řídit při svých nákupech. Pokud totiž spotřebitelé význam značení neznají, splývá jim význam do takzvaného značkového „smogu“.

V ČR je možno se setkat s následujícím ekoznačením (výběr nejběžnějších):

- **Ekologicky šetrný výrobek / Ekologicky šetrná služba (Ekoznačka ČR)** (viz Obrázek 1) – národní program realizovaný od roku 1994, jedná se o ochrannou známku, která spotřebiteli přináší informaci o environmentálním hodnocení produktu (např. garanci, že došlo k minimalizaci dopadů na životní prostředí či zdraví spotřebitele), garantem je Ministerstvo životního prostředí (MŽP), certifikuje Česká informační agentura životního prostředí (CENIA). Více na [stránkách CENIA](#).
- **Ekoznačka EU (EU Ecolabel)** (viz Obrázek 1) – evropský program fungující od roku 1992 a společný pro všechny, výrobce, dovozce a prodejce v zemích EU, garantem programu v ČR je MŽP a certifikačním orgánem je CENIA. Více na [stránkách CENIA](#).
- **Produkt ekologického zemědělství – „BIO“** (viz Obrázek 2) – značka pro produkty, k jejichž výrobě bylo použito surovin a výrobních technologií splňujících podmínky zákona o ekologickém zemědělství. Biopotraviny vyrobené v ČR musí být označené jak národním logem, tzv. „biozebrou“, tak i evropským logem, tzv. „biolístečkem“.

Biopotraviny z dovozu mohou být označeny biozebrou, ale nemusí. Toto logo musí nést na svých obalech nejen biopotraviny, ale všechny bioprodukty vyprodukované v ČR. Garantem programu je Ministerstvo zemědělství. Certifikace a kontroly „bio značení“ provádí v ČR tři akreditované kontrolní organizace. Více na [stránkách Ministerstva zemědělství](#).

- **Ryby z udržitelných zdrojů** – Marine Stewardship Council (MSC) (viz Obrázek 3) – certifikát zaručuje, že výrobky pochází z volně žijících ryb a mořských plodů z udržitelného rybolovu. Více na [stránkách společnosti SGS](#) (v češtině) a [stránkách MSC](#) (v angličtině), případně v [článku o MSC v Ekolistu](#).
- **Dřevo a papír z udržitelných zdrojů – Forestry Stewardship Council (FSC) a (PEFC)** (viz Obrázek 3) - certifikáty poskytují záruku původu dřeva, tj. zaručují, že dřevo či výrobek ze dřeva pochází ze šetrně obhospodařovaného lesa. Více na [stránkách FSC](#) a [stránkách PEFC](#).
- **Spravedlivý obchod – Fair Trade** (viz *Obrázek 3*) - Fairtrade je celosvětový systém usilující o dodržování základních etických pravidel v mezinárodním obchodě, zejména mezi rozvojovými a průmyslovými zeměmi. Systém se snaží zajistit ochranu životního prostředí, férové pracovní podmínky a spravedlivou odměnu pro producenty. Více na stránkách [Fair Trade CZ](#).

Obrázek 2: Loga produktů ekologického zemědělství „BIO“, která se používají v ČR (tzv. „biozebra“) a zemích EU („biolístiček“)

Zdroj: Veronica a STEP, [Zelené úřadování](#)

Obrázek 3: Loga výrobků pocházejících z udržitelného rybolovu (MSC), ze dřeva z udržitelných zdrojů (FSC a PEFC) a ze spravedlivého obchodu (Fair Trade)

Zdroj: Ekospotřebitel, [Ekoznačky](#) a [Wikipedie](#).

6. JAK SI VYHODNOTIT, ŽE POSTUPUJI DOBRĚ

Důležitým prvním krokem je **seznámení se s jednotlivými druhy značení na obalech a co konkrétně znamenají**. Poté už je rozhodování o nákupech dle ekoznačení v podstatě na spotřebiteli – čemu dá větší či menší přednost. Při koupi jakéhokoli produktu by se měl každý spotřebitel nejprve zamyslet, **zda danou věc či službu skutečně potřebuje** a pokud ano, tak aby měla pro svého uživatele co největší a nejdelší přínos **s minimem negativních dopadů na zbytek společnosti** (včetně zdravého životního prostředí).

7. VYUŽITÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ

Samotné **ekoznačení na obalech produktů je vzdělávacím prvkem pro spotřebitele**. Aby však mělo ekoznačení kýžený efekt, je samozřejmě nutné, aby byl spotřebitel seznámen s významem jednotlivých značek a aby se dle nich následně také rozhodoval při svém nakupování. **Ke zviditelnění a vysvětlení ekoznaček existují různé programy a osvětové akce** – příkladem může být například každoroční kampaň „[Září měsíc biopotravin](#)“ podporovaná Ministerstvem zemědělství.

Ekoznačení podporují **ve svých vzdělávacích programech a aktivitách také mnohé neziskové organizace** zabývající se ochranou životního prostředí, společenskou odpovědností a udržitelným rozvojem společnosti. Příkladem mohou být webové [Ekospotřebitel](#), či [Zelené úřadování](#). S ekoznačeními také pracují a využívají je střediska ekologické výchovy – například [Středisko ekologické výchovy SEVER](#), které je zároveň držitelem několika ekoznaček.

8. UŽITEČNÉ ZDROJE

Obecný rámec pro označování udržitelných produktů: UNEP. (2012). *Sustainable Production and Consumption. A Handbook for Policymakers, Global edition*. [Online](#), str. 132

Webové stránky o „ekoznačení“:

CENIA, Ekoznačení, <https://ekoznacka.cz/>

Ministerstvo životního prostředí, Environmentální značení, https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_znaceni

EU Ecolabel, Evropská komise (anglicky), <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/>

Ekospotřebitel, Ekoznačky, <http://www.ekospotrebitel.cz/ekospotreba/ekoznaceni/ekoznacky/>

Veronica, Ekoznačení výrobků, <https://www.veronica.cz/ekoznaceni-vyrobku>

Veronica a STEP, Zelené úřadování, <http://www.zeleneuradovani.cz/jak-nakupovat/ekoznaceni>

Wikipedia, Ekoznačení (včetně historie), <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ekozna%C4%8Den%C3%AD>

Webové stránky o veškerém značení na výrobcích v ČR:

dTest, Katalog spotřebitelských značek, <https://www.dtest.cz/znacky>

Viz též [Označování ekologicky šetrných výrobků](#) z Enviwiki.